

застосовані норми та обраний варіант управлінського рішення в єдину юридично зрозумілу конструкцію. Недостатність мотивів або їх формальність зазвичай означає процедурний дефект, який підриває обґрунтованість і законність акта, збільшує ризик його скасування та знижує передбачуваність адміністративної практики як такої.

Література:

1. Закон України Про адміністративну процедуру від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20>
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
4. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2007)7 on good administration (20.06.2007). URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c>
5. Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 41 Right to good administration. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj
6. Venice Commission. Rule of Law Checklist, CDL-AD(2016)007. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-55>

АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ

Головко Р. М.

*аспірант кафедри кримінального, адміністративного права і процесу
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»,
м. Херсон, Україна*

Право на підприємницьку діяльність реалізується у публічно-правових взаєминах через управлінські рішення, дії та бездіяльність органів влади, які визначають доступ до ринку, умови провадження діяльності, наслідки контролю, участь у закупівлях та інші юридично значущі параметри господарювання [1]. За таких умов відновлення порушених прав підприємця потребує не лише судового захисту, а й процедурного інструментарію внутрішнього перегляду адміністративних актів.

Адміністративне оскарження слід розглядати як процесуальний механізм ініційованого підприємцем перегляду рішення або поведінки суб'єкта владних повноважень з метою усунення порушення та відновлення правового становища у межах публічної адміністрації [2]. Воно доповнює судовий контроль, передбачений адміністративним судочинством, формуючи багаторівневу модель захисту, у якій скарга може бути самостійним способом відновлення права або підготовчим етапом для ефективного судового оскарження [3]. Така модель зменшує процесуальні витрати бізнесу, сприяє корекції помилок адміністрації та підвищує якість мотивування управлінських рішень.

Ефективність адміністративного оскарження визначається сукупністю процедурних гарантій. Першою є належне повідомлення підприємця про рішення та порядок його оскарження, без чого право на скаргу фактично втрачає реалізаційний зміст. Другою є повнота перегляду, що передбачає оцінювання як правових підстав, так і фактичних обставин та доказової бази, а також перевірку пропорційності втручання [2]. Третьою є участь заявника у розгляді, включно з можливістю подати пояснення і матеріали, ознайомитися з документами справи та отримати відповідь на доводи скарги. Четвертою є мотивованість рішення за результатами скарги, яка забезпечує перевірність висновків адміністрації та робить можливим подальший контроль, зокрема судовий [3]. П'ятою є розумні строки, оскільки затягування перегляду у підприємницькій сфері трансформується у прямі економічні втрати. Шостою є реальність юридичних наслідків, тобто здатність рішення за скаргою змінити правове становище підприємця, скасувати або змінити акт, зобов'язати адміністрацію до належних дій.

Специфіка адміністративного оскарження проявляється у галузевих режимах, оскільки предмет оскарження, процесуальні строки, компетентний орган перегляду та юридичні наслідки скарги залежать від характеру відповідного публічно-правового регулювання і ступеня впливу адміністративного рішення на господарську діяльність. У різних секторах підприємницької сфери адміністративне оскарження виконує не лише відновну функцію, а й функцію стандартизації адміністративної практики, зниження регуляторних ризиків та запобігання конфліктам, що мають значну економічну ціну для суб'єкта господарювання.

У податкових правовідносинах адміністративне оскарження слугує механізмом перегляду рішень контролюючих органів та корекції фіскальних спорів у межах адміністрації [4]. Його значення визначається тим, що податкові рішення часто мають негайний фінансовий ефект, включно з нарахуванням грошових зобов'язань, штрафних санкцій, блокуванням податкових накладних, визначенням ризиковості платника та іншими рішеннями, які прямо впливають на ліквідність і операційну

стабільність бізнесу. Адміністративна скарга у цій сфері виконує роль процесуального фільтра, що дозволяє виправити помилки у фактичних висновках, оцінці доказів або застосуванні норм без судового втручання, а також формує структуровану доказову базу і мотивувальний масив для подальшого судового оскарження. Додатково, адміністративне оскарження в податковій сфері має значення як інструмент уніфікації практики контролюючих органів та забезпечення передбачуваності фіскального правозастосування у типових ситуаціях.

У публічних закупівлях адміністративне оскарження забезпечує відновлення конкурентності процедури та захист від дискримінаційних умов або неправомірних рішень замовника, що є критичним з огляду на строковість закупівель [5]. У цій сфері особливість полягає у тому, що оскарження спрямоване не лише на відновлення суб'єктивного права конкретного учасника, а й на забезпечення належної процедури закупівлі як інструменту реалізації принципів рівного ставлення та добросовісної конкуренції. Водночас ефективність адміністративного оскарження тут визначається оперативністю, оскільки затримка розгляду скарги може призвести до укладення договору і фактичної незворотності порушення. Тому адміністративна скарга у закупівлях виконує також превентивну функцію, зупиняючи або коригуючи процес до моменту, коли порушення набуде незворотних наслідків для ринку і для конкретного підприємця. Окремого значення набуває перевірка мотивованості рішень замовника та відповідності вимог тендерної документації критеріям недискримінаційності, що безпосередньо пов'язано з доступом малого і середнього бізнесу до публічних контрактів.

У ліцензійних відносинах оскарження пов'язане з гарантіями доступу до ринку та перевіркою обґрунтованості обмежувальних рішень [6]. Відмова у видачі ліцензії, зупинення її дії або анулювання фактично означають припинення можливості здійснювати певний вид господарської діяльності, що надає процедурі оскарження ознак підвищеної інтенсивності захисту. У таких справах предметом перевірки стають не лише формальні критерії відповідності вимогам, а й питання пропорційності адміністративного втручання, належності доказів порушень, дотримання права суб'єкта господарювання на участь у провадженні та надання пояснень. Адміністративне оскарження в ліцензійній сфері має також системний ефект, оскільки встановлює стандарти однакового застосування ліцензійних умов, зменшуючи регуляторну невизначеність і ризики вибіркового підходу до суб'єктів господарювання.

У сфері державного нагляду і контролю скарга виконує роль запобіжника проти надмірного втручання, дозволяючи перегляд приписів і рішень за результатами перевірок, які впливають на функціонування підприємства [7]. Контрольні заходи часто супроводжуються приписами,

вимогами про усунення порушень, рішеннями про зупинення робіт, застосуванням адміністративно-господарських санкцій або ініціюванням інших обмежувальних процедур. Саме тому адміністративне оскарження у цій сфері покликане забезпечити перевірку законності підстав перевірки, дотримання процедур проведення контрольного заходу, коректність фіксації результатів, а також обґрунтованість і пропорційність заходів реагування. Для бізнесу принциповим є те, що скарга має бути здатною нейтралізувати негативні наслідки неправомірного припису або рішення у розумний строк, інакше відновлення права набуває суто формального характеру. Окремою площиною є оцінювання меж дискреції контролюючого органу при виборі заходів реагування, що безпосередньо пов'язано з принципом мінімального необхідного втручання у господарську діяльність.

У конкурентному праві оскарження рішень антимонопольного органу має значення як гарантія від надмірної санкційності та як інструмент перевірки доказовості і мотивованості висновків [8]. Рішення у справах про порушення конкурентного законодавства можуть містити значні штрафи, зобов'язання припинити певну поведінку, вимоги щодо структурних змін, а також впливати на ділову репутацію і ринкове становище підприємства. Тому адміністративне оскарження у цій сфері орієнтоване на контроль стандартів доказування, перевірку коректності економіко-правової кваліфікації, дотримання процесуальних прав суб'єкта господарювання, включно з доступом до матеріалів та можливістю подати заперечення. Водночас специфіка конкурентних справ полягає у складності фактичного складу та використанні економічного аналізу, що підвищує вимоги до мотивування і прозорості аргументації органу, а також до процедурної рівноваги сторін у провадженні. У підсумку адміністративне оскарження в конкурентному праві виконує функцію процесуального балансу між ефективністю державного втручання і захистом прав суб'єктів господарювання від непропорційних або недостатньо обґрунтованих рішень.

Практичні проблеми цього механізму переважно пов'язані з формалізмом розгляду скарг, інституційною залежністю органу перегляду від системи, що ухвалила первинне рішення, порушенням строків, недостатньою якістю повідомлення та комунікації. Вирішення цих проблем доцільно пов'язувати з уніфікацією процедурних стандартів, підвищенням вимог до мотивування, забезпеченням організаційної відокремленості функції перегляду та розвитком електронних сервісів оскарження у межах адміністративної процедури [2]. Орієнтиром для оцінювання належної якості розгляду скарги є європейські стандарти належного адміністрування та ефективного засобу юридичного захисту [9; 10].

Отже, адміністративне оскарження у сфері підприємництва є процесуальним механізмом відновлення порушених прав, який здатний забезпечити корекцію управлінських помилок та відновлення правового становища підприємця без судового втручання або як підготовчу стадію для судового захисту. Його ефективність визначається доступністю процедури, повнотою перегляду, участю заявника, мотивованістю рішення, дотриманням розумних строків та реальністю юридичних наслідків, а у спеціальних сферах податкових відносин, закупівель, ліцензування і контролю адміністративне оскарження виступає інструментом оперативного усунення порушень із прямими економічними наслідками для бізнесу.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адміністративну процедуру Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>
3. Кодекс адміністративного судочинства України Закон України від 06.07.2005 № 2747-ІV Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>
4. Податковий кодекс України Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
5. Про публічні закупівлі Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>
6. Про ліцензування видів господарської діяльності Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/222-19>.
7. Про основні засади державного нагляду контролю у сфері господарської діяльності Закон України від 05.04.2007 № 877-V. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/877-16>
8. Про захист економічної конкуренції Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2210-14>.
9. Recommendation CM Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration adopted 20 June 2007. URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c>
10. European Convention on Human Rights. Official text. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.